

POSTANOWIENIE

Dnia 26 kwietnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Przesławski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Tomasz Demendecki

Marek Józef Totleben (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa A. Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty w likwidacji w W.

przeciwko R. M. i A. M.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych 26 kwietnia 2023 r.

skargi nadzwyczajnej Prokuratora Generalnego od nakazu zapłaty Sądu Okręgowego w Przemyślu z 8 kwietnia 2016 r., sygn. I Nc 43/16:

- 1. uchyla zaskarżony nakaz zapłaty i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w Przemyślu do ponownego rozpoznania;**
- 2. znosi wzajemnie pomiędzy stronami koszty postępowania skargowego przed Sądem Najwyższym.**

UZASADNIENIE

30 lipca 2008 r. pozwani R. M. i A. M. zawarli z Bank S.A. (dalej także: „Bank”) umowę kredytu hipotecznego [...] (dalej także: „Umowa”). Przedmiotem Umowy było udzielenie kredytu w kwocie 435 593,00 PLN indeksowanego do CHF (§ 1 ust 3.1. i ust. 3.5. Umowy). Celem kredytu był zakup nieruchomości na rynku wtórnym, refinansowanie nakładów poniesionych na cele mieszkaniowe i koszty notarialne (§ 2 ust. 2.1. Umowy). Zabezpieczeniem wierzytelności wynikającej z

Umowy stała się hipoteka obciążająca nieruchomość, dla której prowadzona jest księga wieczysta nr [...].

13 kwietnia 2010 r. strony zawarły Aneks nr 1, mocą którego Bank wyraził zgodę na zawieszenie spłaty kredytu na okres od 15 kwietnia 2010 r. do 15 września 2010 r.

Pismem z 13 września 2011 r. Bank dokonał wypowiedzenia umowy kredytu nr [...], powołując się na nieuregulowanie przez kredytobiorców zaległości z niej wynikających.

Pozwem o zapłatę w postępowaniu upominawczym z 16 marca 2016 r. przeciwko pozwanym wytoczone zostało powództwo przez K. Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty z siedzibą w W., tj. o zasądzenie od nich solidarnie kwoty 260 000,00 zł wraz z odsetkami w wysokości dwukrotności odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty. W uzasadnieniu wskazano, że powód dochodzi swych roszczeń z tytułu umowy kredytu [...] oraz, że zabezpieczeniem jego spłaty jest hipoteka obciążająca nieruchomość, dla której prowadzona jest księga wieczysta nr [...]. Powód powołał się jednocześnie na cesję wierzytelności, mocą której miał nabyć wierzytelność wynikającą z Umowy od Banku.

Sąd Okręgowy w Przemyśle uwzględnił powództwo w całości, wydając 8 kwietnia 2016 r. nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym w sprawie o sygn. I Nc 43/16, zasądzając solidarnie od pozwanych na rzecz powoda kwotę dochodzoną pozwem wraz z odsetkami i kosztami zastępstwa procesowego.

Nakaz zapłaty został zaopatrzony w klauzulę wykonalności na mocy postanowienia Sądu Okręgowego w Przemyśle z dnia 6 kwietnia 2018 r., sygn. I Co 30/18.

Następnie wobec pozwanych wszczęte zostało postępowanie egzekucyjne. Komornik doręczył dłużnikom obwieszczenie o pierwszej licytacji nieruchomości, dla której prowadzona jest księga wieczysta [...] i której właścicielami są dłużnicy, tj. R. M. i A. M.. Postępowanie egzekucyjne z nieruchomości jest nadzorowane przez Sąd Rejonowy w Przemyśle.

Pismem datowanym na 5 sierpnia 2021 r. Prokurator Generalny wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Okręgowego w Przemyślu z 8 kwietnia 2016 r., sygn. I Nc 43/16.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1, 2 i 3 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. 2021, poz. 154, dalej także: „ustawa o SN”) zaskarżonemu rozstrzygnięciu zarzucono:

1. naruszenie zasad oraz praw człowieka i obywatela określonych w art. 2, art. 7, art. 9. art. 32 ust. 1. art. 45 ust. 1 i art. 76 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483 ze zm.), a mianowicie: zasady sprawiedliwości społecznej, zasady legalizmu, zasady związania prawem międzynarodowym, zasady równości wobec prawa, zasady ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi oraz prawa do rzetelnej procedury sądowej, poprzez wydanie w postępowaniu upominawczym nakazu zapłaty zgodnie z żądaniem powoda, bez zbadania z urzędu potencjalnej nieważności części postanowień umowy kredytowej łączącej strony, z której wynikało dochodzone świadczenie, a nadto bez uwzględnienia przy wykładni prawa krajowego prawa Unii, w szczególności Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich;
2. rażące naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art. 69 ust. 1 ustawy prawo bankowe w zw. z art. 58 § 1 i 3 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. oraz art. 385¹ k.c., poprzez niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że umowa kredytu hipotecznego z 30 lipca 2008 r. nr [...] indeksowanego kursem CHF łącząca R. M. oraz A. M. z Bank S.A. z siedzibą w W. w oparciu o którą Bank wywiódł żądanie zapłaty – jest w całości ważna, jako zgodna z zasadą swobody umów, podczas gdy jej treść i cel z uwagi na zawarte klauzule abuzywne, po usunięciu których nie można ustalić wysokości roszczenia, oraz uznać za udowodnioną obliczoną na podstawie nieważnych postanowień umowy, kwotę żadaną w pozwie, jest sprzeczna z celem i naturą umowy kredytu, a także z zasadami współżycia społecznego i w tym

zakresie umowa jest nieważna na zasadzie art. 58 § 1 k.c. w zw. z § 3 k.c., jako sprzeczna z ustawą;

3. rażące naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 498 § 1 i 2 k.p.c. w zw. z art. 499 pkt 1, 2 k.p.c. w zw. z art. 502 § 1 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym w dniu 8 kwietnia 2016 r., poprzez wydanie zaskarżonego nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym uwzględniającego powództwo w całości i zasądzającego dochodzone pozwem roszczenie, podczas, gdy już z treści pozwu, a nadto dołączonej do niego umowy kredytu w sposób oczywisty wynika, że roszczenie skierowane wobec pozwanych zwłaszcza w zakresie jego podstawy i wysokości było oczywiście bezzasadne, albowiem było nieważne na zasadzie art. 58 § 1 i 3 k.c., jako sprzeczne z prawem i zmierzające do obejścia prawa, stąd brak było możliwości wydania nakazu zapłaty co do roszczenia, a konieczne było skierowanie sprawy na rozprawę;
4. oczywistą sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego poprzez przyjęcie wbrew treści pozwu i załączonej do niego umowy kredytu hipotecznego z 30 lipca 2008 r. nr [...], iż twierdzenia co do faktów zawarte w pozwie nie budzą wątpliwości i roszczenie jest oczywiście zasadne i w konsekwencji wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym zgodnie z żądaniem pozwu.

Na zasadzie art. 91 § 1 ustawy o SN skarżący wniósł o:

1. uchylenie zaskarżonego orzeczenia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Przemyślu I Wydział Cywilny z pozostawieniem temu sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania, w tym postępowania ze skargi nadzwyczajnej,
2. wydanie przez Sąd Okręgowy w Przemyślu I Wydział Cywilny postanowienia o wstrzymaniu wykonania zaskarżonego nakazu zapłaty Sądu Okręgowego w Przemyślu z 8 kwietnia 2016 r. wydanego w postępowaniu upominawczym w sprawie o sygn. akt I Nc 43/16 z powództwa K. Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty w W. p-ko R. M. i A. M. o zapłatę w związku z wniesieniem skargi nadzwyczajnej od tego orzeczenia, do czasu ukończenia postępowania wywołanego przez jej wniesienie,

z uwagi na grożącą pozwanym niepowetowaną szkodę wynikającą z prowadzonego przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Przemyślu W. K. postępowania o sygn. Km [...].

Postanowieniem z 21 września 2021 r. Sąd Okręgowy w Przemyślu wstrzymał wykonanie zaskarżonego nakazu zapłaty z 8 kwietnia 2016 r.

Pełnomocnik pozwanych pismem z 6 października 2021 r. oświadczył, że strona pozwana w całości popiera skargę nadzwyczajną Prokuratora Generalnego i wnosi o jej uwzględnienie w całości, uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Przemyślu. Wniesiono o wzajemne zniesienie między stronami kosztów postępowania wywołanego wniesieniem skargi nadzwyczajnej oraz rozpoznanie sprawy również pod nieobecność pełnomocnika pozwanych.

Pełnomocnik powoda pismem z 11 października 2021 r. wniósł o oddalenie skargi nadzwyczajnej oraz zasądzenie od strony przeciwnej na rzecz powoda kosztów postępowania wywołanego wniesieniem skargi nadzwyczajnej, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych wraz z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego, za czas od dnia uprawomocnienia się orzeczenia, którym je zasądzono, do dnia zapłaty.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wywiedziona w niniejszej sprawie skarga nadzwyczajna zasługiwała na uwzględnienie.

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że z punktu widzenia charakteru prawnego, skarga nadzwyczajna jest środkiem zaskarżenia o charakterze nadzwyczajnym. Wynika to z przyjętej przez ustawodawcę konstrukcji prawnej tej instytucji. Zgodnie bowiem z art. 89 § 1 ustawy o SN, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojkowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile:

1. orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji, lub
 2. orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub
 3. zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego
- a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Wykładnia art. 89 § 1 ustawy o SN nakazuje zatem przyjąć, że nie każde wadliwe orzeczenie powinno zostać wyeliminowane w tym trybie. Chodzi bowiem wyłącznie o usunięcie z obrotu prawnego tych judykatów, które nie dają się pogodzić z podstawowymi zasadami demokratycznego państwa prawnego. W doktrynie i orzecznictwie konstytucyjnym podnosi się, że zasada demokratycznego państwa prawnego w znaczeniu opisowym jest zbiorem różnych wartości bezpośrednio lub pośrednio wyrażonych w Konstytucji RP, dotyczących prawa, ustroju państwa oraz relacji między państwem a jednostką (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 25 listopada 1997 r., K 26/97). Jedną z fundamentalnych powinności, możliwą do wyprowadzenia z zasady demokratycznego państwa prawnego, jest obowiązek działania organów państwa na podstawie i w granicach prawa. W toku postępowania sądowego przejawia się to wyraźnie obowiązkiem przestrzegania przepisów procedury, właściwej dla danej sprawy, a także przepisów prawa materialnego na podstawie których organ władzy sądowniczej podejmuje określone decyzje.

Sąd Najwyższy w wyroku z 15 grudnia 2021 r., I NSNc 146/21, określił istotę kontroli prawomocnego rozstrzygnięcia zainicjowaną skargą nadzwyczajną. Wskazano, że wyeliminowane w trybie art. 89 § 1 ustawy o SN powinno dotyczyć rozstrzygnięć będących *prima facie* orzeczeniami w sposób elementarny niesprawiedliwymi. W praktyce, oznacza to, że już pobieżna analiza przebiegu postępowania i jego skutków powinna wywoływać zasadne wątpliwości co do jej prawidłowości w świetle naczelných zasad, na których oparty jest system prawa w Polsce

Skuteczne wniesienie skargi nadzwyczajnej uzależnione jest od spełnienia przesłanek formalnych. Odnoszą się one do substratu zaskarżenia, terminu i podmiotów, które posiadają uprawnienie do wywiedzenia tego środka. Zgodnie z art. 89 § 1 ustawy o SN, skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub wojskowego kończącego postępowanie w sprawie, które nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Artykuł 89 § 2 ustawy o SN stanowi, że uprawnionym do wywiedzenia tego środka zaskarżenia jest Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Obywatelskich oraz, w zakresie swojej właściwości, Prezes Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Pacjenta, Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego, Rzecznik Finansowy, Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców i Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. W myśl zaś art. 89 § 3 ustawy o SN skargę nadzwyczajną wnosi się w terminie 5 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna – w terminie roku od dnia ich rozpoznania. Niedopuszczalne jest uwzględnienie skargi nadzwyczajnej na niekorzyść oskarżonego wniesionej po upływie roku od dnia uprawomocnienia się orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna – po upływie 6 miesięcy od dnia jej rozpoznania. W tym zakresie należy mieć jednak także na względzie przepisy przejściowe zawarte w ustawie o SN, w świetle których w okresie 6 lat od dnia wejścia ustawy o Sądzie Najwyższym w życie, skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po dniu 17 października 1997 r. W takim jednak przypadku krąg podmiotów legitymowanych do jej wniesienia jest jeszcze bardziej zawężony i obejmuje wyłącznie Prokuratora Generalnego i Rzecznika Praw Obywatelskich (art. 115 § 1 i 1a ustawy o SN).

Formalnoprawna analiza skargi nadzwyczajnej wniesionej w niniejszej sprawie wskazuje na dopuszczalność dalszego jej procedowania. Została ona bowiem wywiedziona od prawomocnego rozstrzygnięcia sądu powszechnego, jakim jest nakaz zapłaty wydany w postępowaniu upominawczym przez Sąd Okręgowy w Przemyślu z 8 kwietnia 2016 r., sygn. I Nc 43/16, który niewątpliwie

także zakończył postępowanie w sprawie. Nie wniesiono od niego środków zaskarżenia, nie jest także możliwe skorzystanie z innych instrumentów jego wzruszenia. Autorem skargi nadzwyczajnej jest Prokurator Generalny, który jest podmiotem legitymowanym do wystąpienia z tym środkiem zaskarżenia. Skarga została wywiedziona w terminie. Jednocześnie, w przedmiotowej sprawie nie zachodzą ograniczenia, o których mowa w art. 90 ustawy o SN.

Jak wynika z treści art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podniesionych zarzutów; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod rozagę nieważność postępowania. Przepis ten na podstawie art. 95 pkt 1 ustawy o SN stosuje się w postępowaniu w sprawie skargi nadzwyczajnej.

W niniejszej sprawie w istocie skarżący zarzuca, że Sąd Okręgowy w Przemyślu, wydając zaskarżony nakaz zapłaty w nienależyty sposób uwzględnił zasady ochrony konsumentów poprzez co, dopuścił się naruszenia wyartykułowanych w skardze nadzwyczajnej przepisów proceduralnych i materialnych z uwagi na zaniechanie badania z urzędu wystąpienia w analizowanej umowie postanowień abuzywnych, co z kolei doprowadziło do wadliwego uznania, że umowa jest w całości ważna, jako zgodna z zasadą swobody umów, podczas gdy jej treść i cel z uwagi na zawarte klauzule abuzywne, po usunięciu których nie można ustalić wysokości roszczenia, oraz uznać za udowodnioną obliczoną na podstawie nieważnych postanowień umowy. W niniejszej sprawie nie ulega wątpliwości, że pozwani mają status konsumenta (art. 22¹ k.c.), a źródłem spornego stosunku prawnego jest umowa kredytu.

W realiach ocenianej sprawy ważne jest także to, że zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Przepis ten został wprowadzony do Kodeksu cywilnego w wyniku implementacji postanowień dyrektywy 93/13. Należy zaznaczyć, że z uwagi na to, że kształt polskiego prawa konsumenckiego jest w zasadniczej

mierze efektem implementowania uregulowań prawa unijnego, konieczne jest dokonywanie oceny zachowania standardów ochrony konsumentów także przez pryzmat zasad i wymagań prawa europejskiego (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 15 grudnia 2021 r., I NSNc 147/21, pkt 10; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20, pkt 14; z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20, pkt 10).

Artykuł 385¹ § 1 k.c. ma charakter ochronny dla konsumenta, czego wyrazem jest wynikająca z treści tego artykułu sankcja bezskuteczności klauzuli nieuzgodnionej indywidualnie klauzuli, kształtującej jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Taki charakter ochronny mają także przepisy przywołanej dyrektywy 93/13.

Z orzecnictwa TSUE wyprowadzić można tezę, że prawo europejskie kształtuje wyraźną powinność przeprowadzania kontroli treści umów zawieranych z konsumentami (por. postanowienie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 28 listopada 2018 r., C-632/17, PKO BP S.A. przeciwko Jackowi Michalskiemu). W orzecnictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej przyjmuje się także, że obowiązek oceny nieuczciwego charakteru warunków umowy spoczywa na organach wymiaru sprawiedliwości (wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 21 kwietnia 2016 r., *Radlinge i Radlingerová*, C-377/14). Sądy krajowe z urzędu weryfikują czy postanowienia umowne mają nieuczciwy charakter, stosując przy tym przepisy proceduralne w taki sposób, aby zapewnić konsumentowi skuteczną ochronę (wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 30 maja 2013 r., *Jörös*, C-397/11). Z obowiązku tego nie zwalnia sądu brak aktywności po stronie konsumenta (wyrok z 14 czerwca 2012 r., *Banco Español de Crédito SA*, C-618/10). Sąd powinien poinformować konsumenta, że postanowienie umowne jest niedozwolone, nie można jednak uznać go za niewiążące, jeżeli konsument powoła się na to postanowienie umowne (wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 21 lutego 2013 r., *Banif Plus Bank Zrt.*, C-472/11).

Stanowisko takie znajduje potwierdzenie także w judykaturze Sądu Najwyższego. Wskazuje się bowiem, że w każdym przypadku, w którym sąd rozpoznaje sprawę dotyczącą skierowanego przeciwko konsumentowi roszczenia

wynikającego z umowy zawartej przez niego z przedsiębiorcą, ma on obowiązek zbadać treść tej umowy, aby ocenić, w jakim zakresie konsument jest związany postanowieniami takiej umowy, a zatem w konsekwencji czy dochodzone roszczenie zasługuje na uwzględnienie, a jeśli tak, to w jakim zakresie (wyrok Sądu Najwyższego z 30 czerwca 2022 r., I NSNc 646/21).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wypracowano także stanowisko, że w razie sporu co do ważności umowy kredytu bankowego denominowanego (indeksowanego) do obcej waluty, w której treści znajduje się niedozwolona klauzula konsumencka dotycząca sposobu tej denominacji, rozpatrywać należy kilka potencjalnych możliwości rozstrzygnięcia. Pierwsza to stwierdzenie nieważności umowy, która bez klauzuli niedozwolonej nie może dalej funkcjonować w obrocie prawnym, zwłaszcza ze względu na brak (odpadnięcie) któregoś z koniecznych składników (*essentialia negotii*) umowy nazwanej kredytu bankowego. Druga to przyjęcie, że umowa jest ważna, ale w miejsce bezskutecznych postanowień waloryzacyjnych nie wchodzi żadne dodatkowe postanowienia. Trzecia to ewentualne przyjęcie, że umowa jest ważna i jej uzupełnienie przez sąd przez wprowadzenie w miejsce niedozwolonych klauzul innego mechanizmu waloryzacji (wyroki Sądu Najwyższego: z 29 października 2019 r., IV CSK 309/18; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22).

W ocenie Sądu Najwyższego, w niniejszej sprawie, należy mieć na względzie to, że uzasadnienie do zaskarżonego nakazu zapłaty zostało sporządzone już po wniesieniu skargi nadzwyczajnej, na wyraźne żądanie Sądu Najwyższego – 5 lat po wydaniu przez Sąd Okręgowy w Przemyśle nakazu zapłaty. Dlatego, zdaniem Sądu Najwyższego – należy z dużą ostrożnością podchodzić do jego treści. Nie można pominąć tego, że analizowane postępowanie toczyło się w trybie postępowania upominawczego, w którego toku nie odbyła się żadna rozprawa, na której strony mogłyby przedstawić swoje racje.

Lektura uzasadnienia zaskarżonego nakazu zapłaty wprawdzie wskazuje, że analiza postanowień spornej umowy kredytu została dokonana, to jednak – mając na względzie – wynikającą z konstytucyjnych regulacji konieczność maksymalizacji ochrony konsumentów, Sąd Najwyższy dostrzegł zasadność uchylenia zaskarżonego nakazu zapłaty i skierowania sprawy do ponownego

przeprowadzenia przed sądem *meriti*. Wymaga tego sprawiedliwość proceduralna i związana z nią konieczność budowy autorytetu wymiaru sprawiedliwości i kształtowania zewnętrznego przekonania o prawidłowości każdej podjętej przez sąd orzekającej czynności oraz o sprawiedliwości wydanego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 10 sierpnia 2007 r., II CZ 51/07).

Przypomnieć należy, że konstrukcja postępowania upominawczego ma ułatwiać powodowi dochodzenie roszczeń. Ustawa wprowadza domniemanie dopuszczalności wydania nakazu zapłaty, chyba że wystąpi co najmniej jedna z przyczyn wskazanych w art. 499 § 1 pkt 1-3 k.p.c. (T. Zembruski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom. II. Artykuły 367-505*³⁹, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, art. 499). Artykuł 499 § 1 k.p.c. – w brzmieniu obowiązującym w czasie orzekania – stanowił, że nakaz zapłaty nie może być wydany, jeżeli według treści pozwu roszczenie jest oczywiście bezzasadne, przy czym przepis ten jest tożsamy z aktualnym brzmieniem art. 499 § 1 pkt 1 k.p.c. W świetle art. 499 § 2 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym w czasie orzekania – nakaz zapłaty nie może być wydany, gdy przytoczone okoliczności budzą wątpliwość. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, że „każda niepewność co do przytoczonych okoliczności, które są istotne dla rozstrzygnięcia sprawy, powinna być podstawą do odmowy wydania nakazu zapłaty i w konsekwencji, co do zasady prowadzić do wyznaczenia rozprawy” (wyrok Sądu Najwyższego z 24 listopada 2021 r., I NSNc 54/21).

Odnosząc się z kolei do określonej w art. 499 § 1 pkt 1 k.p.c. klauzuli generalnej „oczywistej bezzasadności roszczenia”, należy wskazać, że jej treść jest definiowana w okolicznościach konkretnego przypadku. W doktrynie wskazuje się, że może to być stwierdzone na podstawie zawartych w pozwie okoliczności świadczących np. o nieistnieniu, niewymagalności lub wygaśnięciu roszczenia, braku legitymacji procesowej strony czy braku interesu prawnego (zob. M. Manowska, *Postępowania odrębne w procesie cywilnym*, Warszawa 2012, s. 186 i n.). W orzecznictwie podkreśla się, że ocena bezzasadności roszczenia wymaga zatem zbadania w świetle przepisów prawa materialnego jego istnienia, wymagalności, upływu terminu zawitego do jego dochodzenia, czy choćby zaskarżalności (wyrok Sądu Najwyższego z 1 czerwca 2022 r., I NSNc 463/21).

W analizowanej sprawie Sąd Okręgowy w Przemyślu powinien – na etapie rozpoznawania sprawy – wziąć pod uwagę wszystkie okoliczności związane z dochodzonym roszczeniem. W ocenie Sądu Najwyższego, sąd rozpatrujący sprawę w postępowaniu upominawczym powinien ocenić, czy zachodzą wątpliwości, o których mowa w art. 499 § pkt 2 k.p.c. Kwestia ta podlega ocenie sądu orzekającego i każda niepewność co do przytoczonych okoliczności, które są istotne dla rozstrzygnięcia sprawy, powinna być podstawą do odmowy wydania nakazu zapłaty i w konsekwencji, co do zasady prowadzić do wyznaczenia rozprawy. Niezbadanie przesłanki z art. 499 § pkt 2 k.p.c., a zatem niezastosowanie tego przepisu w ówczesnym brzmieniu (obowiązującym w dacie wydania nakazu zapłaty) trzeba uznać za wystarczające uzasadnienie zarzutu rażącego naruszenia prawa procesowego.

Należy zaznaczyć, że Prokurator Generalny powiązał zarzut naruszenia art. 499 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. z naruszeniem art. 498 § 1 i § 2 k.p.c. w odniesieniu do tego przepisu w brzmieniu z dnia wydania zaskarżonego nakazu zapłaty, nie może on zostać uznany za zasadny. Treść § 1 art. 498 k.p.c. stanowiła bowiem, że sąd wydaje nakaz zapłaty, jeżeli powód dochodzi roszczenia pieniężnego, a w innych sprawach, jeżeli przepis szczególny tak stanowi. Przedmiotem żądania pozwu było roszczenie pieniężne, zatem nie może być mowy o naruszeniu tego przepisu w niniejszej sprawie. Zgodnie zaś z § 2 omawianego przepisu, w razie braku podstaw do wydania nakazu zapłaty przewodniczący wyznacza rozprawę, chyba że sprawa może być rozpoznana na posiedzeniu niejawnym. Przepis ten zawiera wskazanie, aby sąd w przypadku braku podstaw do wydania nakazu zapłaty procedował dalej w postępowaniu zwykłym wyznaczając rozprawę, bądź – w razie takiej możliwości – posiedzenie niejawne. W konsekwencji błędnego przyjęcia przez Sąd Okręgowy w Przemyślu, że istnieje podstawa do wydania nakazu zapłaty, nie mógł on zastosować już art. 498 § 2 k.p.c. Była to bowiem logiczna konsekwencja błędnego działania sądu, nie stanowiąca zatem o naruszeniu tego przepisu.

Podkreślić należy, że w świetle art. 89 § 1 ustawy o SN naruszenie prawa musi mieć charakter rażący. Pojęcie rażącego naruszenia w odniesieniu do skargi

nadzwyczajnej zostało zaprezentowane m.in. w wyroku Sądu Najwyższego z 8 maja 2019 r., I NSNc 2/19. W jego uzasadnieniu wskazano, że ocena tego, czy doszło do rażącego naruszenia prawa, jest uzależniona od: (1) wagi naruszonej normy, tj. jej pozycji w hierarchii norm prawnych, (2) stopnia (istotności) jej naruszenia, (3) skutków naruszenia dla stron postępowania (zob. także: wyroki Sądu Najwyższego z 18 czerwca 2020 r., I NSNc 45/19, niepubl. oraz z 5 maja 2021 r., I NSNc 159/20, niepubl.). W niniejszej sprawie zarzucane naruszenia mają charakter wady rażącej. Wynika to m.in. z tego, że określenie ich wystąpienia, a także skutków dokonanego uchybienia, nie wymaga w niniejszej sprawie dokonywania złożonych zabiegów intelektualnych. Jest to wada widoczna *prima facie* – a wynikająca z samego trybu procedowania przez Sąd Okręgowy w Przemyślu.

Sąd Najwyższy wyraźnie jednak podkreśla, że przyczyną uchylenia zaskarżonego nakazu zapłaty nie jest jednoznaczne stwierdzenie istnienia abuzywnych postanowień umownych przez Sąd Najwyższy (co zresztą jednak stwierdził sam Sąd Okręgowy w Przemyślu w sporządzonym uzasadnieniu), ale brak ich zbadania w toku postępowania. Okoliczności wydania rozstrzygnięcia i tryb procedowania pozwalają na przyjęcie przez Sąd Najwyższy, że sąd *meriti* nie zbadał treści stosunku prawnego łączącego strony.

Sąd Okręgowy powinien ocenić wszelkie okoliczności związane z zawarciem ocenianej umowy kredytu hipotecznego, jednoznaczności i precyzyjności użytych w niej sformułowań, także z punktu widzenia prostoty użytego języka. Zasady postępowania sądu w takich przypadkach w sposób niezwykle precyzyjny zdefiniowane zostały w aktach prawnych i wyjaśnione w orzecznictwie sądów krajowych i TSUE. W każdym przypadku – nawet w sytuacji bezczynności strony – sąd ma obowiązek przestrzegać standardów ochrony konsumentów.

Sąd Najwyższy nie dopatrył się wystąpienia sformułowanego przez Prokuratora Generalnego zarzutu oczywistej sprzeczności istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego materiału dowodowego. Zauważyć należy, że brak odpowiedniej analizy postanowień Umowy, skarżący, słusznie, zaskarżył już zarzutem uchybienia określonych przepisów prawa, których naruszenie – w ocenie Sądu Najwyższego – miało charakter rażący.

Na uwzględnienie zasługuje zarzut naruszenia art. 76 Konstytucji RP. Zgodnie z tym przepisem władze publiczne chronią konsumentów, użytkowników i najemców przed działaniami zagrażającymi ich zdrowiu, prywatności i bezpieczeństwu oraz przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Zakres tej ochrony określa ustawa. Sąd Najwyższy uznaje w swoim orzecznictwie powołany przepis ustawy Konstytucji RP za dopuszczalny wzorzec kontroli orzeczeń na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 ustawy o SN (wyrok Sądu Najwyższego z 23 marca 2022 r., I NSNc 503/21 i powołane w nim wcześniejsze orzecznictwo).

W świetle brzmienia art. 76 Konstytucji RP przyjąć należy, że przepis ten wyraża konstytucyjną zasadę, która zobowiązuje organy państwa do podejmowania działań w celu ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi (zob. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 13 września 2011 r., K 8/09; z 11 lipca 2011 r., P 1/10; z 2 grudnia 2008 r., K 37/07; z 17 maja 2006 r., K 33/05; z 13 września 2005 r., K 38/04; z 21 kwietnia 2004 r., K 33/03; z 26 września 2000 r., P 11/99; z 12 stycznia 2000 r., P 11/98; z 10 października 2000 r., P 8/99). Podkreślić przy tym należy, że o nadaniu konstytucyjnej rangi ochronie praw konsumentów w art. 76 Konstytucji RP przesądziło uznanie, że „konsument jest słabszą stroną stosunku prawnego i z tej racji wymaga ochrony, a więc pewnych uprawnień, które doprowadziłyby do przynajmniej względnego zrównania pozycji kontrahentów” (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 11 lipca 2011 r., P 1/10, OTK-A 2011, nr 6, poz. 53 pkt III. 2.4.; zob. także wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 13 września 2011 r., K 8/09). Jednocześnie jednak nie można tracić z pola widzenia tego, że celem tej ochrony jest nie tyle faworyzowanie konsumentów, co tworzenie rozwiązań prawnych, które pozwalają urzeczywistnić zasadę równorzędności stron stosunków cywilnoprawnych (szerzej zob. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 11 lipca 2011 r., P 1/10; z 15 marca 2011 r., P 7/09 i powołane tam orzecznictwo dotyczące art. 76 Konstytucji RP).

W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego zaznacza się także, że art. 76 Konstytucji RP wyraża zasadę konstytucyjną zobowiązującą władzę publiczną – w tym również sądy powszechne – do podejmowania działań mających na celu ochronę konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Przepis ten powinien być uwzględniany zarówno przez ustawodawcę na etapie stanowienia

prawa, jak i przez sądy powszechne, w procesie jego stosowania i dokonywania jego wykładni (zob. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z: 21 kwietnia 2004 r., K 33/03; 13 września 2005 r., K 38/04; 17 maja 2006 r., K 33/05; 13 września 2011 r., K 8/09). Także w ugruntowanej judykaturze Sądu Najwyższego wyraźnie wskazuje się na obowiązek uwzględniania tego przepisu przez sądy przy interpretacji i stosowaniu prawa (wyroki Sądu Najwyższego z: 28 lipca 2021 r., I NSNc 179/20; 5 października 2021 r., I NSNc 366/21; 27 października 2021 r., I NSNc 180/21).

Nie bez znaczenia pozostaje także fakt, że umowa została zawarta przy wykorzystaniu wzorca umownego. Doświadczenie życiowe i istota narzędzia jakim jest wzorzec umowny jednoznacznie wskazuje, że w takie sytuacji co do zasady – swoboda konsumenta – ogranicza się do możliwości odstąpienia od zawarcia takiej umowy. Tym bardziej przypomnieć należy, na co zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w wyroku z 6 lipca 2022 r., I NSNc 378/21, że „ocena abuzywności konkretnych postanowień kontraktowych zawsze należy do zakresu kognicji sądu *meriti*, z uwzględnieniem konkretnej umowy zawartej przez strony oraz całokształtu okoliczności danej sprawy”. Stąd zasadne było, w ocenie Sądu Najwyższego, skierowanie posiedzenia na rozprawę.

Przypomnieć należy, że poza bezpośrednim umocowaniem w art. 76 Konstytucji RP, ochrona konsumentów, na mocy art. 9 Konstytucji wynika także z zasad i wymagań prawa europejskiego. Stąd wykazane niezagwarantowanie konsumentowi odpowiednich standardów ochrony – wynikających z prawa europejskiego – może być w realiach niniejszej sprawy rozpatrywane także w kategoriach naruszenia art. 9 Konstytucji RP.

Sąd Okręgowy w Przemyślu uchybił także wymaganiom wynikającym z art. 45 Konstytucji RP. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 16 stycznia 2006 r., SK 30/05, wyraźnie zaznaczył, że „sprawiedliwość proceduralna należy do istoty konstytucyjnego prawa do sądu, albowiem prawo do sądu bez zachowania standardu rzetelności postępowania byłoby prawem fasadowym”. Sąd Najwyższy w pełni podziela wyrażony przez inny skład tego sądu pogląd, że każdy sąd powinien „budować autorytet wymiaru sprawiedliwości i kształtować zewnętrzne przekonanie o prawidłowości każdej podjętej przez sąd orzekającej czynności oraz

o sprawiedliwości wydanego orzeczenia”. Dalej, w cytowanym orzeczeniu wyraźnie podkreślono, że strona nie może ponosić ujemnych konsekwencji wiążących się z wadliwościami jakich dopuścił się sąd orzekający (postanowienie Sądu Najwyższego z 10 sierpnia 2007 r., II CZ 51/07). W realiach badanej sprawy Sąd Okręgowy w Przemyśle nie zapewnił stronie odpowiednich gwarancji składających się na prawo do rzetelnego i sprawiedliwego procesu sądowego.

Prokurator Generalny nie uzasadnił należycie podnoszonego przez siebie zarzutu naruszenia art. 32 ust. 1 Konstytucji RP.

Mając jednak na uwadze całość powyższej argumentacji, w ocenie Sądu Najwyższego, w niniejszej sprawie uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Zdefiniowana w art. 89 § 1 ustawy o SN przesłanka ogólna skargi nadzwyczajnej jednoznacznie nawiązuje do art. 2 Konstytucji RP, co czyni koniecznym dokonywanie jej wykładni przy wykorzystaniu osiągnięć orzecznictwa i doktryny traktujących o tej konstytucyjnej zasadzie (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 22 czerwca 2022 r., I NSNc 205/21). Artykuł 2 Konstytucji RP stanowi, że Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej. W orzecznictwie Sądu Najwyższego z art. 2 Konstytucji RP wywodzi się także liczne szczegółowe zasady pochodne, takie jak: zasada sprawiedliwości proceduralnej, zasada ochrony zaufania obywatela do państwa, zasada ochrony praw słuszenie nabytych, zasada ochrony interesów w toku, zasada niedziałania prawa wstecz, zasada *ne bis in idem* czy zakaz nadmiernej ingerencji (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 8 marca 2022 r., I NSNc 22/21).

W badanej sprawie doszło do zagrożenia bezpieczeństwa konsumenta, które to bezpieczeństwo *expressis verbis* podlega ochronie władz publicznych na podstawie art. 76 Konstytucji RP. W judykaturze Sądu Najwyższego zauważa się, że bezpieczeństwo w rozumieniu art. 76 Konstytucji RP obejmuje także bezpieczeństwo prawne (wyrok Sądu Najwyższego z 6 lipca 2022 r., I NSNc 378/21). W wyroku Sądu Najwyższego z 8 maja 2019 r., I NSNc 2/19, wyjaśniono obszernie, że: jedną z zasad wywodzonych z zasady demokratycznego

państwa prawnego (art. 2 Konstytucji) jest zasada zaufania obywatela do państwa. Zasada ta wiąże się z bezpieczeństwem prawnym jednostki. Wyraża się ona m.in. w takim stosowaniu prawa by nie stawało się ono swoistą pułapką dla obywatela i aby mógł on układać swoje sprawy w zaufaniu, iż nie naraża się na prawne skutki, których nie mógł przewidzieć w momencie podejmowania decyzji i działań oraz w przekonaniu, iż jego działania podejmowane zgodnie z obowiązującym prawem będą także w przyszłości uznawane przez porządek prawny (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 7 lutego 2001 r., K 27/00). W wyroku z 14 czerwca 2000 r., P 3/00, Trybunał Konstytucyjny wyraźnie wskazał, że bezpieczeństwo prawne jednostki związane z pewnością prawa umożliwia przewidywalność działań organów państwa oraz prognozowanie działań własnych.

Jedną ze składowych zasady demokratycznego państwa prawnego jest zasada zaufania obywatela do państwa, wyrażająca się również w możliwości oczekiwania przez obywatela, aby organy państwa prawidłowo stosowały obowiązujące przepisy prawa, skoro zgodnie z art. 7 Konstytucji RP organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 17 czerwca 2020 r., I NSNc 47/19).

W świetle powyższego, Sąd Najwyższy stwierdził, że w niniejszej sprawie doszło do naruszenia zasad i wartości wywodzonych z Konstytucji RP, zwłaszcza w zakresie art. 76 i 45 ust. 1 Konstytucji RP i w konsekwencji art. 2 Konstytucji RP, a także uchybiono przepisom ustawowym, co skutkowało koniecznością wyeliminowania zaskarżonego nakazu zapłaty z obrotu prawnego, a w konsekwencji uchyleniem go i przekazaniem Sądowi Okręgowemu w Przemyślu sprawy do ponownego rozpoznania. Pozwani mieli prawo oczekiwać, że określone standardy ochrony konsumenta będą respektowane przez sąd w toku rozpoznawania sprawy, który z urzędu powinien podejmować wynikające z przepisów prawa czynności.

Sąd Okręgowy w Przemyślu, ponownie rozpoznając sprawę, powinien wykonać ciążący na nim *ex lege* obowiązek oceny legalności zawartej umowy kredytu hipotecznego i skuteczności jej poszczególnych postanowień. Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy w Przemyślu powinien

przeanalizować wszystkie okoliczności zawarcia spornej umowy, mając na względzie wymagania ochrony konsumenckiej.

Wobec powyższego, postanowiono jak w sentencji.

Rozstrzygnięcie o kosztach w postępowaniu przed Sądem Najwyższym uzasadnione jest treścią stosowanego odpowiednio do postępowania w sprawie ze skargi nadzwyczajnej art. 398¹⁸ k.p.c., zgodnie z którym w razie wniesienia skargi kasacyjnej przez Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich lub Rzecznika Praw Dziecka koszty procesu podlegają wzajemnemu zniesieniu, co oznacza, że każda ze stron ponosi koszty związane z jej udziałem w postępowaniu.

[SOP]

[f.n]